

БЕРЛІНСЬКИЙ ПАКТ

Підтягнутий чоловік із гладенько зачесаним рідким волоссям заходить у двері Рейхстагу, історичної будівлі, у якій розміщується Бундестаг, німецький парламент. Закінчується літо, і його біла шкіра трохи засмагла. Чорний костюм, біла сорочка і сіра краватка — він здається трохи наляканим, коли підходить до трибуни. Дивиться на зібрання, посміхається. Майже п'ятдесятирічний Володимир Путін став президентом Російської Федерації менш ніж два роки тому. Навпроти нього, у першому ряду, канцлер Німеччини Герхард Шредер — дивиться на нього ніжно, із захопленням. Двома рядами вище, в одному з розташованих півколом крісел, одягнена у фіолетовий костюм, скромно сидить на своєму місці членкиня парламенту від землі Мекленбург-Передня Померанія. Ангела Меркель чекає свого часу. Вона є головою Християнсько-демократичного союзу (ХДС), з якого два роки тому витіснила свого попередника Вольфганга Шойбле. Меркель спровокувала відставку колишнього канцлера й великого тотемного лідера Гельмута Коля, тодішнього почесного президента партії, і готується зробити те саме з Фрідріхом Мерцем, аби скинути його з посади президента групи ХДС/ХСС у Бундестазі. Ніхто із цих трьох ніколи цього не забуде. Вони ще не здогадувалися про те, що ця безневинна лідерка консервативної опозиції незабаром очолить уряд, а про те, що вона буде на цій посаді 16 років, і поготів. І нікому не спадало на думку, що, проживши 33 роки під східнонімецькою диктатурою, під контролем Москви, вона краще за інших знала особистість почесного гостя, який виступав перед Бундестагом того дня. Не мали вони гадки й про те, що в Меркель є свої коди, набагато тонкіші, ніж у більшості членів зібрання.

25 вересня 2001 року Володимир Путін вибачається за те, що починає свій виступ російською. Коли за дві з половиною хвилини він переходить на німецьку, зал, захоплений і розчулений, аплодує. Це було метою всієї операції. Решту виступу він промовляє мовою Гете, Шиллера та Канта, якою володіє досконало. Новий російський президент опановував німецьку одночасно з основними методами роботи протягом своєї довгої кар'єри агента радянської політичної поліції. Підполковник КДБ, він отримав призначення до Дрездену, Східна Німеччина, саме тоді, коли трохи північніше, у Східному Берліні, дослідниця квантової фізики та хімії на ім'я Ангела Меркель хитрувала, щоб не потрапити до кола уваги Штазі, органу державної безпеки Німецької Демократичної Республіки (НДР), зустрічаючись зі своїми друзями поза громадськими місцями. Протягом 35 хвилин російський президент говорить про дружбу між двома великими країнами — Німеччиною та Росією.

Ця гра йому дуже добре вдається. Він згадує історичні зв'язки, наводячи приклади «доньки великого герцога Людвіга IV Гессен-Дармштадтського», що лікувала поранених солдатів, «як росіян, так і німців», під час Першої світової війни, та німецької принцеси Софії-Августини-Фредеріки Ангальт-Цербстської, що ввійшла в історію як імператриця Росії Катерина II. Згадує взаємні культурні впливи, Гете та Достоевського, переклад «Доктора Фауста» Бориса Пастернака. Нарешті переходить до довгоочікуваної теми економічних відносин: «Сьогодні Німеччина є найбільшим економічним партнером Росії, нашим головним кредитором, одним із головних інвесторів і ключовим співрозмовником у міжнародних політичних дискусіях, — починає він, а далі говорить: — Чи можемо ми радіти та спочивати на лаврах? Я так не думаю. Російсько-німецьке співробітництво ще має достатній потенціал для розвитку. [...] Ви побачите, як б'ється сильне й живе серце Росії. І це серце повністю відкрите для співпраці та партнерства». Ця тема Росії, широко відкритої для торгівлі та інвестицій, звучить як приємна музика для вух німецьких депутатів. Вони в захваті. Прямих згадок про нафту і газ немає, але залежні від вуглеводнів підприємці та промисловці очікують цього. І всі це чують.

Путін нічим не ризикував. Тоді, 25 вересня 2001 року, спільний ворог зробив їхній союз більш необхідним, ніж президент РФ міг сподіватися. Рівно за два тижні до його виступу в Бундестазі два літаки врізались у вежі Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку. XXI століття поча-

лося з терористичних атак на США 11 вересня. Західний світ шокований. Російський президент, який одразу висловив солідарність зі Сполученими Штатами Америки, скористався можливістю стати ключовим гравцем у міжнародній політиці. Він уже мав підтримку Жака Ширака, якого прямо попросив про це Борис Єльцин. Рік тому президент Франції приймав Путіна з державним візитом і тепер часто спілкувався з ним. Звертаючись до німецьких депутатів, російський президент наполягає на необхідності виступити проти ісламізму, жертвою якого, за його твердженням, є і він. Путін нагадує їм про ці «нові реальні загрози, такі безжалюгідні», якими є терористичні атаки. А ще про «сотні невинних мирних жителів», які загинули під час вибухів бомб 1999 року, що, як потім виявилось, були спричинені не чеченськими терористами, а самими російськими спецслужбами, аби зміцнити владу Путіна та виправдати його війну в Чечні. Президент, який виступає перед Бундестагом, наполягає на новій дружбі: «...велика Європа, об'єднана [...] заради безпеки людей [...]. Світ більше не ділиться на два ворожі табори. Світ став набагато складнішим, пані та панове. Сьогодні ми маємо сказати раз і назавжди: "Холодна війна закінчилася!"» І, щоб остаточно переконати вже завойовану ним аудиторію, Володимир Путін дає обіцянку на вагу золота: «Я можу із цілковитою впевненістю стверджувати, що головною метою внутрішньої політики Росії передусім є гарантія прав і демократичних свобод, гідного рівня життя та безпеки населення країни».

Зібрання аплодує стоячи. Довгі овації, які Володимир Путін заслужив, є одностайними, усі партії разом, за рідкісним винятком: зокрема німецькі Зелені, які традиційно виступають проти недемократичних режимів. Вони підтримували дисидентів із країн колишнього радянського блоку і не поділяли ентузіазму своїх колег соціал-демократів, з якими створили урядову коаліцію, щодо нового президента. Вони засуджують його війну в Чечні, інтенсивні бомбардування, які зрівняли із землею цілі райони Грозного та вбили тисячі мирних жителів. Йошка Фішер, міністр закордонних справ, що є представником Зелених, мляво аплодує. У партії ХДС Ангела Меркель робить те саме. Їй незручно. Оманливий образ зразкового чоловіка, що зачарував зібрання, не затуляє собою того, що вона знає про колишнього кадебіста, його минулу діяльність і методи прикриття. А ще він має цей дивний акцент, коли говорить німецькою, якою добре володіє, іноді це легке грасуюче «r», цей дивний спосіб вимовляти «*Da kalte Krieg ist vorbei*» (замість «*Das kalte Krieg ist vorbei*»), що означає

«Холодна війна закінчилася». Меркель не має собі рівних, коли починає комічно імітувати російського президента. «Я не можу слухати, як він говорить німецькою своїм солоденьким тоненьким голоском,— сказала вона якось одному зі своїх французьких колег.— Мороз по шкірі, наче чую КДБ!»

Крім цих кількох застережень, у схвальному хорі більше не знайшлося голосів проти. Жодне радіо, жодне телебачення, жодна газета не відреагували критично на виступ Путіна в Бундестазі. *Die Zeit*, *Der Spiegel* і навіть консервативна *Die Welt* вітали великого президента, який відновить порядок після років хаосу епохи Бориса Єльцина. Німці боляче сприйняли візит першого російського очільника до Берліну в червні 1994 року для зустрічі з канцлером Гельмутом Колем і президентом Франції Франсуа Міттераном, щоб обговорити виведення російських військ у рамках Угоди про збройні сили в Європі. Видовище вщент п'яного Бориса Єльцина, який, хитаючись, танцював на сцені, спричинило паніку всього світу щодо його спроможності управляти російською ядерною міццю. За два місяці до того, у Канаді, президенту Біллу Клінтону довелося рятувати Єльцина в незручній ситуації, коли той виголошував тост і не міг контролювати своїх дій.

Овації в Бундестазі — це насправді величезний видих полегшення. Дисциплінований, упевнений у собі дзюдоїст, тверезий і добре вихований, Володимир Путін уособлював ідеальну протипагу корумпованому алкоголіку Єльцину, який збагатився разом зі своєю сім'єю на купівлі компаній за низькими цінами, перебуваючи на чолі бозна-як лібералізованої країни, де керівників убивають лопатами. Він — обіцянка нової Росії. Більше не буде вбивств на вулицях. Вони хочуть вірити, що більше немає влади мафії та масової корупції. Ділові кола радіють перспективі відновлення німецько-російських відносин і повернення інвестицій. Скрізь, від Європи до Сполучених Штатів і штаб-квартири НАТО, Путін є синонімом надії. Він підтримує ідею «спільного дому», озвучену Михайлом Горбачовим у Страсбурзі 1989 року, перед розпадом СРСР, і шкодує про «розділення», які там існують: натяк на те, що Польща, Чехія та Угорщина, колишні країни розпущеного 1991-го Варшавського договору, 1999 року приєдналися до НАТО, а також на кандидатів на вступ до Північноатлантичного альянсу, зокрема держави Балтії. Він наполегливо висловлює бажання об'єднати країни європейського континенту для сприяння їхній співпраці та безпеці, і він не єдиний, хто